

OULUN SEUDUN
AMMATTIKORKEAKOULU

Ilkka Kivi

MITEN PYSYÄ AJAN MUKANA?

Tv-journalisti jatkuvan keskeneräisyyden maailmassa

MITEN PYSYÄ AJAN MUKANA?
TV-journalisti jatkuvan keskeneräisyyden maailmassa

Ilkka Kivi
Opinnäytetyö
2011
Viestinnän koulutusohjelma, journalismin
suuntautumisvaihtoehto
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Viestinnän koulutusohjelma, journalismin
suuntautumisvaihtoehto

Tekijä: likka Kivi

Opinnäytetyön nimi: Miten pysyä ajan mukana? Tv-journalisti jatkuvan keskeneräisyyden maailmassa.

Työn ohjaajat: Pertti Sillanpää

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2011

Sivumäärä:

Tämä tutkielma käsittelee journalismia tietoyhteiskunnan jatkuvasti keskeneräisessä maailmassa. Tekninen kehitys, mediatarjonnan räjähdysmäinen kasvu ja uutisseurannan muuttuminen yksittäisten juttujen tekemisestä uutisvirran päivittämiseksi asettavat journalistiset työprosessit alituisen muutoksen alaisiksi. Tutkielma tarkastelee muutoksen asettamia haasteita ja mahdollisuuksia – miten jatkuvasta keskeneräisyydestä selviää ja miten sen voi kääntää edukseen?

Tutkielmassa analysoidaan myös opinnäytetyön produktio-osana tehdyn RailAway-matkailusarjan pilottijakson tekemisen aikana tehtyjä havaintoja ja johdetaan niistä mahdollisia ratkaisuja jatkuvan keskeneräisyyden keskellä selviämiseen. Vertaamalla toimittajien tuntemuksia RailAwayn tekoprosessin aikana syntyneihin havaintoihin päättelin, että jatkuvan keskeneräisyyden aiheuttamia ongelmia voidaan minimoida purkamalla jäykkiä organisaatorakenteita, painottamalla työntekijöiden keskinäistä dialogia ja siirtymällä työntekijöiden jatkuvaan uuden oppimiseen.

Avainsanat: jatkuva keskeneräisyys, tv-journalismi, journalismi, viihteellistyminen, kaupallistuminen, RailAway, Madventures, Kalajoen hiekat

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences

Degree programme in Communication, option of journalism

Author(s): likka Kivi

Title of thesis: How to keep pace with the change? TV journalist and incomplete world.

Supervisor(s): Pertti Sillanpää

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2011

Number of pages:

This thesis covers journalism in the world of constant incomplicity. Sustainable technical development, remarkable growth of media presentations and transition from story-based news media to a constantly updated stream-based news media are putting journalistic working processes through continuous changes. This thesis considers challenges and possibilities created by this constant change. How you can survive in the middle of constant incomplicity and how you can take advantage of this new situation.

Thesis concentrates in the changes in journalistic work processes and how journalists feel about these changes. I'm also analysing observations made during making of a student project based pilot-episode of RailAway, traveling show aimed to youth. Using those observations I'm trying to find possible solutions how to survive in the middle of constant incomplicity.

TV journalists of the future have to work faster and sloppier. They have to add more entertainment to their news stories and also consider the economical aspect since news medias are nowadays part of market economy. By comparing journalists's feelings with my observations I came to conclusion, that constant incomplicity can be handled with by disassembling big, stiff organization structures, accentuating on constant dialog between workers and constant learning of new things about their work.

Keywords: constant incomplicity, TV journalism, journalism, entertaining journalism, commercialization of journalism, RailAway, Madventures, Kalajoen hiekat

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	6
2 JATKUVA KESKENERÄISYYS JA TV-JOURNALISMI.....	8
2.1 Yhteiskunta on jatkuvassa muutoksessa.....	8
2.2 Muutokset tv-journalismissa ja journalistisissa työprosesseissa.....	10
2.2.1 Viihteellistyminen.....	10
2.2.2 Kaupallistuminen.....	14
2.2.3 Tekninen kehitys ja kansalaisjournalismi.....	16
2.3 Jatkuvan keskeneräisyyden haasteet ja mahdollisuudet.....	17
3 JATKUVA KESKENERÄISYYS JA RAILAWAY.....	21
3.1 RailAwayn historia.....	21
3.2 Miksi aiemmat demot epäonnistuivat?.....	24
3.3 RailAway 3:n onnistuminen.....	25
4 AMMATTITOIMITTAJA HALLITSEE KESKENERÄISYYDEN.....	28
LÄHTEET.....	31

1 JOHDANTO

Työskennellessäni erään asiakaslehtiprojektin parissa keväällä 2011 haastattelin Työterveyslaitoksen Terveys ja työkyky -osaamiskeskuksen johtaja Jorma Mäkitaloa. Jutun aiheena oli työelämän muutos, puhe siitä, miten työkuultuuri laahasi vuositolkulla modernin kehityksen perässä. Mäkitalo väitti, että ihmiset eivät ymmärtäneet elävänsä jatkuvan keskeneräisyyden keskellä – maailmassa, jossa pitkäjänteinen suunnitelma saattaisi romuttua koska tahansa.

Vaikka väite kuulosti lohduttomalta, se herätti minussa voimakkaan ahaa-elämyksen. Olin työskennellyt pitkäkestoisen RailAway -projektin parissa ulkomailla ja törmännyt toistuvasti muuttuviin olosuhteisiin ja kuvaustilanteisiin. Kun kolmannella kuvausmatkallamme kerralla jätimme ennakkosuunnitelmat vähemmälle huomioille ja pidimme aistit valppana sekä itsemme valmiina reagoimaan nopeatempoisiin tilanteisiin, tekeminen alkoikin erikoisella tavalla onnistua. Yllättävää kyllä, ennakkosuunnittelun vähäisyydestä huolimatta kolmas RailAway oli selvästi mielenkiintoisin demomme ja onnistui kaappaamaan jotain olennaista matkailun syvimmästä olemuksesta: alati muuttuvista kokemuksista, jatkuvasta keskeneräisyyden tunteesta.

Erityisen mielenkiintoiseksi jatkuvan keskeneräisyyden tutkimisen journalistisilla työaloilla tekee se, että journalismi on jo lähtökohtaisesti jatkuvasti keskeneräinen työprosessi: maailma muuttuu jatkuvasti ja toimittajan tulee kyetä raportoimaan yleisölle muutoksista. Uutisoinnin tulee olla jatkuvasti ajankohtaista ja nopeaa. Journalismi etsii jatkuvaa muutosta ja sen lopputuotteet ovat useimmiten kertakäyttötavaraa. Tietoyhteiskunnan esiinmarssi on korostanut keskeneräisyyttä journalismissa entisestään, sillä joukkoviestinten siirtyessä enenevässä määrin internetiin tiedonvälitys on muuttunut yksittäisten juttujen tekemisestä jatkuvan uutisvirran päivittämiseksi.

Miksi jatkuvan keskeneräisyyden hyväksyminen johti RailAwayssa parempaan lopputulokseen? Voisiko vastaavaa toimintamallia soveltaa myös muilla tv-journalismin aloilla kuin matkailujournalismissa?

Kuinka tv-journalisti pysyy toimimaan jatkuvan keskeneräisyyden maailmassa? Miten maailma on muuttunut? Miksi maailma on muuttunut? Miten pysyä muutoksen mukana?

Pyrin tutkielmassani selvittämään keskeneräisyyden merkitystä journalismissa ja erityisesti sen vaikutuksia tv-journalismiin ja sen työprosesseihin. Aluksi tarkastelen jatkuvaan keskeneräisyyteen johtaneita historiallisia tapahtumia ja pohdin, mistä jatkuva keskeneräisyys oikein johtuu. Sen jälkeen tarkastelen muutoksia journalismissa ja journalistisissa työprosesseissa viihteellistymisen, kaupallistumisen ja teknisen kehityksen näkökulmista. Pyrin myös hahmottamaan jatkuvan keskeneräisyyden vaikutuksia tv-journalismiin ja pohdin, mitä haasteita ja mahdollisuuksia jatkuva keskeneräisyys tuo tullessaan. Tutkielman toisessa osassa kerron opinnäytetyön produktio-osana tehdystä RailAway -projektista ja vertaan produktion aikana syntyneitä havaintoja tutkimustietoon. Lopuksi mietin, miten tekemiäni havaintoja ja niistä johdettuja ajatuksia voisi mahdollisesti hyödyntää journalistisissa ammateissa.

Tarkoitukseni on selvittää, miten jatkuva keskeneräisyys vaikuttaa tv-journalismin tekijöihin (ja jossain määrin myös yleisöön). Pyrin myös hahmottamaan, millaisia ongelmia jatkuva muutos aiheuttaa journalistisissa työprosesseissa ja miten jatkuvaa keskeneräisyyttä voisi mahdollisesti käyttää hyödyksi. Tutkielmassani olen perehtynyt sekä suomalaisen työelämän että suomalaisen journalismin muutoksiin kirjallisuuden ja tutkimusten kautta. Tärkeimpänä lähteenäni toimii Jyrki Jyrkiäisen vuonna 2007 julkaisema tutkimus *Journalistit muuttuvassa mediassa*, erityisesti siksi, että se painottaa toimittajien omia kokemuksia. Kirjallisuudesta olen etsinyt erityisesti jatkuvan muutostilan aiheuttamia uusia ilmiöitä niin yleisellä tasolla työelämässä kuin journalistisilla aloilla.

2 JATKUVA KESKENERÄISYYS JA TV-JOURNALISMI

2.1 Yhteiskunta on jatkuvassa muutoksessa

Toisen maailmansodan jälkeen Suomi muuttui varsin nopeasti agraariyhteiskunnasta teollisuusyhteiskunnaksi. Se kävi muihin Euroopan maihin verrattaessa varsin nopeasti ja myöhäisesti. 1960-luvulla alkoi seuraava muutoksen aalto: ihmiset alkoivat siirtyä teollisuustyöstä palvelualoille. Samalla työväestö alkoi siirtyä maaseudulta kaupunkeihin. 1970- ja 1980-lukujen taitteessa elinkeinorakenne painottui yhä voimakkaammin palveluihin teollisuuden kustannuksella. Vuonna 2000 kaksi kolmesta suomalaisesta työskenteli palvelualoilla. (Blom, Melin & Pyöriä 2001, 13–14.)

Länsimaista trendiä noudatellen yhteiskunnan voimavarojen painopiste alkoi Suomessakin muuttua 1990-luvun vaihteessa informaation, ei materiaalistien resurssien hallintaan. Tätä kehityssuuntaa vauhditti erityisesti tietotekniikan voimallinen esiinmarssi. Samalla kuvaan astuivat talouden globalisaatio ja tietoyhteiskunnan nousu. Suomelta näihin muutoksiin sopeutuminen kävi suhteellisen helposti pitkäaikaisen teollisuusperinteen puuttumisen vuoksi. Myös 1990-luvun alun voimakas lama pakotti suomalaiset etsimään uudenlaisia innovaatioita työ- ja taloustilanteen kohentumiseen. (Blom, Melin & Pyöriä 2001, 14–15.)

Tieto- ja viestintäteknologian salamannopea ja jatkuva kehittyminen sysäsivät Suomen muiden länsimaiden mukana historialliseen murrokseen. Korkeaa osaamista, koulutusta ja uuden tekniikan hallintaa edellyttävä työ nousi keskeiseen asemaan yhteiskunnassa. Nyky-Suomi onkin tietoyhteiskunta, jossa "yhä useampi henkilö työskentelee tieto- ja osaamiskeskeisissä ammateissa ja käyttää tieto- ja viestintäteknikan välineitä ja palveluita työssään ja vapaa-aikanaan" (Sitra 1998, 8).

Tietoyhteiskunnalle tyypillisiä piirteitä ovat työn itsenäistyminen ja rutiininomaista ongelmanratkaisua vaativien työtehtävien väheneminen – toisaalta taas työn tuottavuutta kontrolloidaan entistä tiiviimmin. Asiakaskeskeisyys on kasvussa, tosin siten, että asiakastyytyväisyys nähdään parhaana keinona ykköstavoitteeseen, omistajien etuun, pääsemiseksi. Lisäksi tietoyhteiskuntaan kuuluvat myös työn kuormittavuuden kasvu, kiire ja

stressi kilpailun kiristyyssä globaalissa talouskilpailussa. Teknologinen kehitys kasvattaa koulutustarpeita ja lisää työntekijöihin kohdistuvia vaatimuksia oppia jatkuvasti uutta. Kilpailun lisääntyminen ja ammattitaitovaatimusten kasvu koetaan työelämän kovenemisen voimakkaimmaksi muutokseksi. (Blom, Melin & Pyöriä 2001, 103, 106, 111, 116, 133.)

Tietotekniikka on tunkeutunut lähes jokaiselle elämän osa-alueelle – niin voimakkaasti, että Risto Heiskala (1996, 182) väittää modernien yhteiskuntien saavuttaneen pisteen, jossa ihminen pyrkii teknologisen kehityksen myötä muuntelemaan kaikkia todellisuuden osa-alueita. Arjessa tämä näkyy siten, että aamu-uutiset luetaan lehden sijaan netistä, ajetaan GPS-kartturin ohjaamana töihin ja illalla rentoudutaan konsolipelien äärellä. Tietotekniikan määrä on paitsi kasvanut räjähdysmäisesti, uusia tietoteknisiä innovaatioita ja laitteita tulee jatkuvasti.

Talouden globalisaatio ja kansainvälisten markkinoiden merkityksen suuri nousu luovat nekin jatkuvaa keskeneräisyyttä. Talouden suhdanteet, pörssikurssit, valuutan arvo, erilaisten tuotteiden kysyntä vaihtelevat alinomaa saavuttamatta minkäänlaista vakautta. Niiden käyttäytymistä voidaan ennustaa, mutta silti muutokset ovat usein yllättäviä ja salamannopeita. Uudet innovaatiot voivat sysätä markkinajohtajia jalustoiltaan hyvin lyhyen ajanjakson aikana. Vakituinen työpaikka voi lakata olemasta vakituinen yhdessä yössä, kun kustannusten säästämisen vuoksi tuotanto päätetään siirtää halvempiin maihin. Yhdysvaltalainen sosiologi Richard Sennett kuvaakin nyky-yhteiskunnan olevan tilanteessa, jossa "kaikki pysyväinen haihtuu utuna ilmaan" (Heiskanen 2008, 91).

Viestintävälineiden nopean kehityksen myötä tietoyhteiskunta on hyvin verkostoitunut. Yhä useammat tahot ovat jatkuvassa yhteydessä toisiinsa erilaisilla viestivälineillä, kuten matkapuhelimilla ja sähköpostilla. Mitä enemmän yhteiskunta verkostoituu, sitä monimutkaisemmaksi se käy yhä useamman tekijän vaikuttaessa toimintaan. Matala kynnys yhteydenpitoon nostaa ihmisten halua olla yhä tiiviimmin yhteydessä toisiinsa. Mitä enemmän tietoa vaihdetaan, sitä enemmän asioihin tulee uusia näkökantoja, haasteita ja mahdollisuuksia. Nopean viestinnän vuoksi asioita voidaan muuttaa nopeasti ja lukkoon lyötyjä asioita on alati vähemmän. (Rytikangas 2008, 16–17.)

2.2 Muutokset tv-journalismissa ja journalistisissa työprosesseissa

Jatkuva keskeneräisyys on tiettyssä mielessä tuttua tv-journalismille: esimerkiksi tv-uutiset saattavat saada ylimääräisiä lähetyksiä poikkeuksellisen uutisen saapuessa ja silloin tällöin juttua päivitetään myös ohjelman keskellä "juuri saatujen tietojen" mukaisiksi. Tv-journalismi, kuten journalismi yleensäkin, on keskimääräistä valmiimpi kohtaamaan jatkuvan keskenäeräisyyden ja sen aiheuttaman jatkuvasti muuttuvan tilanteen – onhan journalismin eräs kantava idea pysyä ajankohtaisena ja reagoida nopeasti yhteiskunnan ilmiöihin ja tapahtumiin. Tämä näkyy paitsi tv-uutisissa, myös journalistisissa keskusteluohjelmissa ja reportaasiohjelmissa. Uutiset reagoivat muutoksiin hyvin nopeasti tunnin välein toistuvine lähetyksineen.

Tutkimuksessaan *Journalistit muuttuvassa mediassa* Jyrki Jyrkiäinen nimeää muutamia selkeimmin havaittavia muutoksia. Tällaisia muutoksia ovat taloudellisten tehokkuusvaatimusten lisääntyminen, joukkoviestinten kaupallistuminen, omistusten kansainvälistyminen ja keskittyminen, tuotantoprosessien tehostaminen, monimediaalisuuden kasvu, yleisön halujen entistä tarkempi huomiointi ja internetin nousu hallitsevaksi uutisalustaksi (Jyrkiäinen 2007, 10). Tv-journalistille merkittävimpiä sisältöihin vaikuttaneita muutoksia ovat viihteellistyminen, kaupallistuminen ja tekniikan kehitys.

Tässä luvussa kuvaan ilmiöitä yleisellä tasolla ja niiden aiheuttamia ongelmia tarkastelen luvussa 2.3.

2.2.1 Viihteellistyminen

Useimmat journalismin muutoksista vaikuttavat myös tv-journalismin saralla. Erityisen näkyvää on journalismin viihteellistyminen, jolla tässä yhteydessä tarkoitan tv-journalismin siirtymistä yhä tunteita herättävämpään ja vähemmän asiapohjaiseen aineistoon nojaavaan suuntaan (Professori Luostarinen: Journalismissa tarinat ja tunne korvanneet tietoa ja analyysia, hakupäivä 7.11.2011). Ratkaisu on usein toimiva, mutta siinä on myös vaaransa.

Viihteellistymisen ja median johtamisen yhä enemmän liikeyrityksenä sisältää samalla ajatuksen siitä, että journalismin kyky suorittaa yhteiskunnallista tehtäväänsä heikkenee (Jyrkiäinen 2007, 51). Esimerkiksi Jokelan ampumatragedian yhteydessä moni koki toimittajien ylittäneen hyvän maun rajat, kun nämä haastattelivat vielä shokissa olevia tragediasta selvinneitä ihmisiä inhimillistä näkökulmaa etsiessään (Raittila 2008, 56, hakupäivä 14.11.2011).

Rajaviiva journalistisen ja viihteellisen tv-ohjelman välillä on hämärtynyt. Journalistista aineistoa tarjoavat ohjelmat sisältävät varsin usein viihteellisiä elementtejä (sen sijaan puhtaasti viihteelliset ohjelmat sisältävät hyvin harvoin minkäänlaista journalistista sisältöä). Sub-kanavalla esitetty *Madventures*¹ esittäytyy katsojilleen informaatiopitoisena matkailuohjelmana, mutta tarjoilee asiapitoisuutensa gonzojournalistisin² keinoin.

Myös *Kalajoen hiekkujen*³ kaltaisten reality-ohjelmien voidaan mieltää mahtuvan samaan viihdejournalismin lokeroon *Madventuresin* kanssa, sillä myös siinä pääasiallinen sisältö syntyy ohjelman päähenkilöiden matkailukokemuksen kuvaamisesta. On kuitenkin huomattava, että sovelan journalismin määritelmää tässä kontekstissa hyvin laveasti. Journalismille keskeistä kun on uuden tiedon – ihmisiä kiinnostavan tai yhteiskunnan toiminnoista kertovan – välittäminen yleisölle. Varsinaisen tiedonvälityksen ohella tiedotusvälineet kuitenkin tarjoavat vastaanottajalle tietoa, jonka ainoa tarkoitus on saada vastaanottaja viihtymään tiedotusvälineen ääressä. (Huovila 2004, 9).

Eräs tapa tarkastella ohjelman sisältöä ja arvioida sen journalistista uskottavuutta on käyttää journalistista moodijaottelua. Ruotsalainen mediatutkija Mats Ekström on esittänyt, että journalistisia sisältöjä voidaan tarkastella kolmen erilaisen moodin kautta. Moodilla tarkoitetaan tässä yhteydessä journalismin lähestymistapaa ja sen ilmenemistä monella tasolla (Aslama 2005, 29). Ekströmin journalistiset moodimallit esitellään taulukossa TAULUKKO 1.

¹ *Madventures* on matkailuohjelma, jossa Riku Rantala ja Tuomas Milonoff matkustavat ympäri maailmaa esitellen erilaisia kulttuureja ja ilmiöitä.

² Gonzojournalismi on faktaa ja fiktiota yhdistävä omakohtaista kokemusta korostava journalismin muoto

³ *Kalajoen hiekat* on reality-sarja, jossa viisi nuorta viettää 40 kesäpäivää Kalajoen Hiekkasärkillä

TAULUKKO 1. Journalismin moodit (Aslama 2005, 59).

	Informaatio	Tarinankerronta	Attraktio
Viestinnän tavoite	vedota katsojiin tarjoamalla tietoa, joka on relevanttia, uskottavaa ja kiinnostavaa	Saada katsojat mukaan kertomalla tarpeeksi kiinnostava, jännittävä ja dramaattinen tarina	houkutella katsojia spektaakkeleilla, shokeeraavilla tai erikoislaatuilla teemoilla ja toimijoilla
Yleisön tarve	tiedonjano, ajan tasalla pysyminen	kuuntelemisen nautinto ja samastuminen, empatia, jännitys	katsomisen, jopa tirkistelyn nautinto
Journalismin ja journalistin rooli	tiedonvälittäjä (perinteinen journalistinen rooli, joka voi pitää sisällään myös esim. opetuselementin, "vahtikoira-roolin jne.)	tarinankertoja	järjestäjä, näytteille-asettaja
Yleisön rooli (eli miten juttu tms. sen rakentaa)	tiedonhakija (kansalainen)	kuuntelija	katsoja, yleisö
"Kolmansien osapuolien" (haastateltavat jne.) rooli	tiedonlähde	henkilöhahmo	esiintyjä

Madventuresissa kaikki moodit ovat melko tasapainossa: informaatiota annetaan katsojille jatkuvasti (tietoa paikallisesta kulttuurista ja matkailijoiden erilaisista valintamahdollisuuksista tien päällä), katsojalle kerrotaan tarinaa matkan edistymisestä (kukin jakso sisältää selkeän draaman kaaren, joka rakentuu koko tuotantokauden draaman kaareen kiinni) ja shokeeraavia aiheita (ihmissyönti, voodoo-rituaalit) esitellään tasaiseen tahtiin. Tosin *Madventuresin* kolmas, kansainvälisesti levitetty tuotantokausi painottui attraktioon, mikä mahdollisesti

osoittaa globaalien tv-trendien kulkevan yhä enemmän attraktion suuntaan (Partanen 2011, 49).

Kalajoen hiekoissa informatiivinen moodi on vähiten tärkeä (Kalajoella tapahtuvan kesänvieton ja paikallisten elämän dokumentoinnin lisäksi muita journalistisia sisältöjä ei ole) ja tarinankerronnan sekä attraktion moodit ovat hallitsevia. *Kalajoen hiekkojen* pääasiallisena tarkoituksena on kertoa viiden nuoren kesästä Kalajoella ja löytää mahdollisimman paljon inhimillistä draamaa sekä noloja tilanteita viisikon loman ajalta. Vaikka *Kalajoen hiekat* pyrkii lähinnä shokeeraamaan ja viihdyttämään, informatiivista sisältöä on sen verran paljon, ettei *Kalajoen hiekkoja* voi kokonaan sulkea pois journalistisesta kontekstista. Rajanveto viihteen ja journalismin välillä on nykyisin äärimmäisen vaikeaa, sillä saadaksesen näkyvyyttä valtavassa mediatulvassa joukkoviestimet käyttävät entistä viihteellisempiä elementtejä saadaksesen vangituksi yleisön huomion – viihteen ja elämysten herättämisestä on selkeästi tullut toimitusten työn kohde (Välvirronen 2009, 106).

Tulevaisuudessa moodimallien tarkkailusta tulee todennäköisesti entistä tärkeämpi osa tv-journalismia, sillä viihteellisen journalismin suuri menestys kertoo yleisön halusta nauttia informaationsa yhä dramaattisemmassa ja koskettavammassa muodossa. Journalistisen uskottavuuden vuoksi on tärkeää huolehtia, että attraktion ja tarinankerronnan moodit eivät vie liikaa tilaa informaation moodilta. Tulevaisuudessa tämä voi kuitenkin olla vaikeaa, sillä nykyisin tv-ohjelmien odotetaan yhä enemmän synnyttävän lööppejä ja kiivasta polemiikkia – toisin sanoen kohua. Julkisuuteen nousevat vaivattomasti popularisoitavissa olevat aiheet, joiden parissa suuri yleisö viihtyy: vaikeisiin asioihin ei kuluteta palstatilaa tai kallista ohjelma-aikaa (Pietilä 2007, 394).

Attraktion ja tarinankerronnan moodien painottuminen näkyy jopa tv-uutisissa: esimerkiksi lokakuussa 2011 MTV3 Uutisten romanikerjäläisten Romaniassa asumista käsittelevässä tv-reportaasissa uutiset rakennettiin pääasiassa tarinankerronnan (kerjäläiset saivat vihdoin haluamansa kodin kerjäämillään rahoilla) ja attraktion (katsokaa, miten alkeellisissa oloissa romanit asuvat) moodeilla. Jutun lopussa esitetty ehdotus romanikerjäläisten sijoittamisesta suomalaisiin kouluihin pedattiin tunteita herättävällä kuvamateriaalilla, mutta yleisölle olennaiset, kriittistä tarkastelua helpottavat kysymykset (Onko romanikerjäläisyydellä

kytköksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen, millä rahoituksella romanilasten koulutus järjestetään Suomessa ja millä kriteerein oppilaat valittaisiin) jäivät käsittelemättä.

Liiallisen attraktion ja tarinankerronnan moodien käytön myötä on mahdollista, että journalistinen, objektiivisuuteen pyrkivä tiedonvälitys muuttuu subjektiiviseksi mielipidevaikuttamiseksi. Tämä on ongelmallista, sillä journalismin tehtävänä on tarjota yleisölle riittävästi tietoa yhteiskunnan toimivuudesta ja mahdollistaa näin kansalaisten päätöksenteko vastaanottamansa tiedon pohjalta. Viihteelliset elementit saattavat helpottaa juttujen ymmärtämistä ja tehdä juttujen seuraamisesta mielenkiintoisempaa, mutta tarinallisessa tiedonvälityksessä piilee aina vaara, että kerronnassa irtaannutaan liikaa tapahtuman todellisuudesta tarinan maailmaan. Sanoma saattaa hukkuu asiayhteyteensä: asian ympärille rakennettu viihdyttävä viitekehys pysyy mielessä, itse asia ei. Tällöin journalisti muuttuu vallan vahtikoirasta valtiovallan pönkittäjäksi ongelmakohtien hukkuessa sirkushuvien alle. (Huovila 2004, 8, 10, 142).

2.2.2 Kaupallistuminen

Mediat ja palvelut eivät ole enää itseisarvoja, vaan niiden on lunastettava paikkansa mediasalkussa – tämä on journalismin kentällä uusi pörssisijoittamiseen ja teolliseentuantotapaan liittyvä piirre, jonka määräysvalta kasvaa kaiken aikaa (Pietilä 2007, 285). Jaana Hujanen kuvaa tutkimuksessaan "Kiinnostavaa vai tärkeää? Ihmisläheisen journalismin kaksi polkua", miten markkinat määrittelevät nykyisin hyvän journalismin: juttuja tehdään siitä, mikä menee kaupaksi. Olennaista on, että juttuaiheet kiinnostavat suurta yleisöä. Levikki ja lukijapalaute ovat määräävässä asemassa (Väliverronen 2009, 116–117).

Ohjelmat esitetään (Yleisradion ohjelmatuotanto poissulkien) mainoskanavilla ja on varsin tavallista, että ohjelmalla on vakiosponsorit, jotka "tarjoavat" ohjelman katsojille. Lisäksi ohjelmissa näkee alati enemmän tuotesijoittelua – tämä johtuu tallentavien, mainoskatkojen yli hyppäävien digiboksien yleistymisestä (MTL, hakupäivä 7.11.2011). Journalistisesta näkökulmasta katsoen tämä voi olla varsin ongelmallista: se, että *Madventuresin* toimittajat käyttävät matkoillaan Nokian matkapuhelimia, ei vielä todennäköisesti häiritse ketään, mutta voisivatko Milonoff ja Rantala sisällyttää ohjelmaansa tarinan Nokian paikallisväestölle

aiheuttamista ympäristöhaitoista tai Nokian alihankkijoiden tehtaiden huonoista työolosuhteista ilman taloudellisen tuen menetystä?

Toimittajat itse kokevat, että markkinointi- ja PR-aineistoa sisällytetään enenevissä määrin uutisiin yhä useammin, koska uutistoimitusten omat resurssit eivät riitä (Jyrkiäinen 2007, 57). Tosin tv-ohjelman sponsori ei saa vaikuttaa sponsoroidun ohjelman sisältöön niin, että sillä olisi vaikutusta televisiotoiminnan harjoittajan vastuuseen tai toimitukselliseen riippumattomuuteen (MTL, hakupäivä 7.11.2011). Lisäksi toimittaja voi aina tehdä omat valintansa ja olla välittämättä sponsorin vaateista, kuten *Madventuresille* kävi: K-ryhmä sanoi sponsorisopimuksensa irti *Madventuresin* kanssa sarjan kannibalismia käsitelleen jakson esittämisen jälkeen (K-ryhmä hylkäsi *Madventuresin* – kannibalismi oli liikaa, hakupäivä 7.11.2011).

Mainostajien kaikkoamisen pelko saattaa kuitenkin vaikuttaa ohjelmien sisältöön – mainostajille epäedullista tai muuten kiistanalaista materiaalia saatetaan jättää tarkoituksella leikkauspöydälle. Tv-ohjelma nähdään yhä enemmän tuotteena, jonka tarkoituksena on tuottaa mahdollisimman paljon rahaa ja huomiota. Näin ollen tuotantoyhtiöiden kannattaa keskittyä enemmän varmaan myyntiin kuin epäsoveliaan tiedon käsittelyyn ja esittämiseen. Toisaalta taas on mahdollista, että tulevaisuudessa isot mediatalot ylipanostavat vakavaan journalismiin parantaakseen brändiensä arvoa ja kiillottaakseen viihteellistä yrityskuvaa (Pietilä 2006, 333-334).

Internet, televisio ja mobiilipalvelut tarjoavat päivittäin yleisölle satoja ja taas satoja sisältöjä, mikä vaikeuttaa viestien perillemenoä – massasta on vaikea erottua. Siksi on tärkeää ohjelman menestyksen kannalta, että ohjelmasta tulee ajankohtainen ilmiö, joka vetää puoleensa niin mainostajia, toimittajia kuin kansalaiskeskusteluakin. Parhaassa tapauksessa ilmiöistä kasvaa trendejä, joihin tarttuvat muutkin tekijät. Journalistit itse arvioivat kaupallisten tavoitteiden nousevan yhä useammin etusijalle journalistis-eettisiin arvoihin nähden (Jyrkiäinen 2007, 54).

Mediatarjonnan räjähdysmäinen kasvu vaikuttaa olennaisesti myös ohjelmien laatuun. Kun tarjontaa on valtavasti ja olosuhteet muuttuvat jatkuvasti, on tärkeämpää huolehtia jatkuvasta

näkyvyydestä kuin ohjelman varsinaisesta laadusta. Tämän vuoksi tv-ohjelmat siirtyvät massatuotantoon: esimerkiksi TV Viiden reality-sarjaa *Kalajoen hiekat* kuvattiin 40 päivää, joiden aikana syntyneestä materiaalista koostettiin neljäkymmentä 20 minuutin jaksoa. Toimittajien itsensä mukaan suuria yleisömääriä tavoitellaan usein sisällön laadun kustannuksella (Jyrkiäinen 2007, 57), mikä vastaa hyvin *Kalajoen hiekkojen* hurjaa tuotantovauhtia. Vastaavasti *Madventuresin* kymmenen jakson tuotantokausia kuvataan kuukausia. *Kalajoen hiekkojen* kaltaiset tuotannot ovat halpoja ja koska niihin tarvitsee panostaa vain niin kauan kuin trendi on vaikuttavimmillaan, tuottamattomat tuotannot voidaan myös hylätä nopeasti, koska investoijien pääoma etsii kärsimättömästi jatkuvasti uutta ja parempaa tuottoa lupaavaa kohdetta (Heiskanen 2007, 83).

Jatkuvan keskeneräisyyden vallitessa ei ole kannattavaa tehdä asioita huolellisesti: on kustannustehokkaampaa pelata attraktion keinoin kulloinkin vallitsevan trendin kontekstissa kuin keskittyä pitkäaikaiseen, suunnitelmalliseen ja usein myös kalliiseen laatutuotantoon. Asiajournalismin väitettyyn viihteellistymiseen voi vaikuttaa käsiteltävien asioiden monimutkaisuus ja niiden esittämiseen liittyvät ongelmat (Jyrkiäinen 2007, 57).

2.2.3 Tekninen kehitys ja kansalaisjournalismi

Kolmas tv-journalismiin merkittävästi vaikuttava tekijä on tekninen vallankumous ja erityisesti internetin kehittyminen. Laajakaistayhteyksien, kamerateknologian, kuvankäsittelyohjelmien ja verkkopalveluiden parantaminen haastavat toimituksia tarttumaan uuteen teknologiaan ja työskentelytapoihin. Internet-yhteyksien yleistymisen ja kuluttajaluokan tekniikan kehittyminen ovat myös nostaneet kansalaisjournalistista aspektia enemmän esiin. Uutiskuvina käytetään yhä useammin lukijoiden itse ottamia valokuvia ja nettijutuista saattaa löytyä linkki ei-ammattijournalistisen tekijän toteuttamaan YouTube-videoon. Puhutaan jopa yhteiskunnan "kameraistumisesta", tilanteesta, jossa mistä tahansa tilanteesta voidaan saada julkisuuteen reaaliaikaista kuvaa (Väliaverron 2009, 63).

Tekniikan halpa hinta ja helppokäyttöisyys ovat mahdollistaneet videojournalismin tekemisen yhä useammalle ihmiselle. Kansalaisjournalismin nousu vaikuttaa myös tv-journalismissa: esimerkiksi vuoden 2011 Euroopan talouskriisiä käsiteltiin kriittisesti useissa YouTube-

videoissa. Esimerkiksi samassaveneessa.org-sivustoa pitävä filosofian tohtori Aki Järvinen käsitteli Youtube-videoissaan Euroopan vakausrakennuksia ja muita ajankohtaisia talousasioita perusteellisemmin ja paremmin lähdeviittein varustettuna kuin tavallisessa tv-journalismissa pystyttäisiin tekemään (Järvinen, A. 06: Euroopan vakausrakenne, hakupäivä 7.11.2011). Useat nettivideoiden ja blogien pitäjät toimivat samalla tavoin kuin toimittajat, vaikka heidän tarkoituksenaan ei olisikaan korvata journalistejä. Bloggaaminen (ja kansalaisvideojournalismi) nähdäänkin ainakin vielä toistaiseksi perinteistä mediatarjontaa täydentävänä elementtinä (Välvirronen 2009, 77–78).

Kansalaisjournalismin nousu hankaloittaa tilannetta entisestään. Jos kuka tahansa voi saada YouTubessa videolleen kymmeniä tuhansia katsojia hyvin vähällä vaivalla, miksi tv-journalistien pitäisi panostaa enemmän – etenkin, kun mediatulvassa tarkkaan ja huolella tehty työ voi hävitä näkymättömiin attraktiivisemmän viihteen tieltä. Tämä aspekti näkyy erityisesti nettilehtien videojournalismissa, jonka tekotapa muistuttaa suuresti kansalaisjournalistisia videoita (yksi tekijä ja usein huolimattoman oloinen toteutus). Kiinnostavan (ja usein attraktiivisen) aiheen vuoksi ne kuitenkin saattavat nauttia merkittävästi enemmän suosiota kuin kuukausia hiottu merkittävä asiapitoinen reportaasi. Kansalaisjournalismi ei kuitenkaan ole ongelmaton: kansalaisjournalistien sisältöjen laatuksiteerit eivät voi olla samat kuin eri kokoluokan voimavaroilla toimivien ammattijournalistien luomat sisällöt (Välvirronen 2009, 78).

2.3 Jatkuvan keskeneräisyyden haasteet ja mahdollisuudet

Jatkuvaan keskeneräisyyteen siirtyminen vaikuttaisi olevan tietoyhteiskunnan väistämätön kehityssuunta, joka vaikuttaa kaikkiin yhteiskunnan osa-alueisiin. Journalismille ja journalistisille työprosesseille jatkuva keskeneräisyys on tuttua. Journalismin lähtökohtana on seurata ajankohtaisia aiheita ja raportoida niistä ja niiden muutoksista yleisölle. Näin ollen journalistille jatkuva keskeneräisyys ei vaikuttaisi ensinäkemältä aiheuttavan suuria muutoksia työprosesseihin. Journalistit todennäköisesti sopeutuvat jatkuvaan muutokseen helpommin kuin esimerkiksi teollisuus- tai palvelualoilla työskentelevät ihmiset. Jatkuva keskeneräisyys on kuitenkin tuo myös journalistisiin työtehtäviin täysin uusia ominaisuuksia ja ulottuvuuksia.

Onkin tarpeen tarkastella, millaisia haasteita jatkuva keskeneräisyys asettaa journalismille ja tv-journalismille – ja millaisia mahdollisuuksia jatkuva keskeneräisyys voi tarjota.

Tv-journalistin työkuultuuri on muuttunut, kuten aiemmassa luvussa pohdittiin, entistä lyhytjänteisempään ja nopeatempoisempaan muotoon – sähköisillä aloilla työn tekemiseen käytettävä aika on vähentynyt enemmän kuin printtimediassa. Journalistit joutuvat tuottamaan aineistoa eri välineisiin myös uudella tavalla: jatkuvana virtana, kun aiemmin tuotantotavat painottuivat enemmän yksittäisten juttujen ja ohjelmien tekemiseen. (Jyrkiäinen 2007, 54, 59). Kalliit, pitkäaikaista valmistelua vaativat tuotannot saavat usein väistyä trendejä seuraavien massatuotantojen tieltä. Tämä luonnollisesti asettaa tv-journalistille merkittäviä haasteita: onko pitkäaikaisseurantaa vaativien juttujen tekeminen enää mahdollista? Onko mitään tuotantoa järkevää tehdä perusteellisesti ja huolellisesti, kun markkinat haluavat attraktiivisia ilmiöitä ja kohua? Onko mahdollista ylipäättään toteuttaa markkinataloutta kritisoivaa tv-journalismia, kun tv-tuotannot ovat yhä puhtaammin silkkaa liiketoimintaa? Pinnallisia arvoja korostavalla, tarjonnaltaan hyvin laajalla mediakentällä ei-trendikkäiden aiheiden käsittelystä saattaa tulla entistä vaikeampaa – vaikeatajuisen aiheen työstämiseen helposti käsitettäväksi ei välttämättä ole tarpeeksi aikaa ja taloudellisia resursseja. Toimittajat itse kokevat ajankäytön sekä juttujen ideointiin että toteutukseen vähentyneen merkittävästi, mutta samaan aikaan työtehtävien määrä on kasvanut (Jyrkiäinen 2007, 49).

Koska mediakentän tarjonta kasvaa jatkuvasti ja massasta erottumisessa shokeeraava aihe on myyvämpi vaihtoehto kuin huolellinen työ, myös tv-journalistien työprosessit ovat murroksessa. Tähän vaikuttaa osaltaan myös keventyvä ja entistä automatisoidumpi tekniikka. Nykyisin on varsin tavallista, että sama henkilö suunnittelee jutun, kuvaa jutun, tekee haastattelut ja editoi videon valmiiksi. Toimittajat kokevatkin ammattitaitovaatimustensa nousseen erityisesti uuden teknologian osaamisessa (Jyrkiäinen 2007, 54). Työprosessien yksinkertaistuessa tekniikan kehityksen myötä työntekijöitä tarvitaan vähemmän, mikä puolestaan on kustannustehokkaampaa. Yleisimmin käytäntö on voimassa nettilehtien nettitelevisioissa, mutta myös Yleisradio käyttää samaa käytäntöä joissakin uutisjutuissaan. Työtehtävien määrän koetaan lisääntyneen journalistisilla työpaikoilla ja se on myös eniten harmia työntekijöissä aiheuttava asia (Jyrkiäinen 2007, 31).

Työntekijältä vaaditaan paljon enemmän osaamista ja myös tietotaitojensa jatkuvaa päivittämistä teknisten innovaatioiden mukana. Tästä huolimatta yleisölle elämys saattaa olla olennaisesti huonompi ja näkyä hutaistun oloisina juttuina. Jyrkiäisen tutkimuksessa journalistit arvioivat journalistisen työn luonteen muutokseen liittyvät ongelmat toiseksi suurimmaksi ongelmaksi työssään: muutoksen nähdään vievän aikaa ajattelulta ja keskustelulla oppimiselta (Jyrkiäinen 2007, 36).

Erityisesti visuaalinen media kärsii nopeista työprosesseista, mikä voi tulevaisuudessa koitua ongelmalliseksi. Media visualisoituu huimaa vauhtia ja massiivisen kuvavirran keskellä varttuneet sukupolvet saattavat hylätä ohjelmasisällöt, jotka näyttävät heidän mielestään huonoilta. Tekninen kehitys saattaa kuitenkin korjata tämän puutteen: kameratekniikka kehittyy jatkuvasti ja yhdellä kevyellä kameralla voidaan helposti päästä vaikuttavaan visuaaliseen ilmeeseen. Toimittajat myös kokevat uuden teknologian opetteluun tuovan työhön enemmän iloa kuin harmia (Jyrkiäinen 2007, 31).

Työntekijöille jatkuva keskeneräisyys esittää mittavia haasteita. Koska tekniikka kehittyy jatkuvasti, tulee työntekijän sopeutua jatkuvaan työssäoppimiseen – enää ei voi istahtaa sorvin ääreen viideksikymmeneksi vuodeksi tekemään samaa työtä päivästä toiseen. Vaikka jatkuva työssäoppiminen voi tuntua ajatuksena raskaalta ja vaivalloiselta (ja myös tuntua siltä käytännön työelämässä), se mahdollistaa työn jatkuvan tuoreuden. Muuttuvat työtehtävät pitävät työn vaihtelevana ja vähentävät monotonisuuden tuntua. Ongelman muodostaa ihmisen psykologinen taipumus etsiä jonkinlaista stabiilitettä ja pysyvää asioiden tilaa, jolle ei jatkuvan keskeneräisyyden maailmassa ole sijaa. Pitkäaikaiset suunnitelmat ovat vaikeita toteuttaa jatkuvasti muuttuvissa olosuhteissa ja tavoitteeseen pääsemisen tielle tulee jatkuvasti "kohinaa", huomiota itse päätehtävästä vieviä häiriötekijöitä. Jyrkiäisen tutkimuksessa toimittajat mainitsevat sähköpostien päivittäisen lukumäärän, työrauhan häiriöiden ja työn hoitamiseen liittyvän välittömän byrokratian määrän olevan eniten kuormitusta lisääviä elementtejä työpaikalla (2007, 46).

Myös esimies-alainen-suhteet kokevat jatkuvassa keskeneräisyydessä perustavanlaatuisen muutoksen. Jyrkiäisen tutkimuksessa journalistit kritisoivat johtoporrasta esimiestuen puutteesta, journalistisen työn aliarvostuksesta, kannustuksen vähäisyydestä, talouden

ylikorostamisesta, hierarkian jäykkyydestä tilanteiden muuttuessa ja vision puutteesta toimitusorganisaatioissa (2007, 38) – kaikki jatkuvaan keskeneräisyyteen välillisesti tai välittömästi liittyviä ongelmakohtia.

Koska tekniikka kehittyy jatkuvasti ja maailma on alituudessa murroksessa, johtajan tärkeimpinä ominaisuuksina pidetty kokemus saattaa muuttua kokonaan arvottomaksi. Jos tv-toimituksen kamerakalusto aiotaan vaihtaa teräväpiirtotekniikalle yhteensopivaksi, 25-vuotias vastavalmistunut saattaa hahmottaa tarvittavat toimenpiteet merkittävästi paremmin kuin 50-vuotias toimituspäällikkö. Kokemuksen arvonalennus voi johtaa pahimmillaan auktoriteettikiistoihin ja itsepintaiseen vanhanaikaisissa käytännöissä roikkumiseen ja parhaassa tapauksessa entistä tasa-arvoisempaan työympäristöön, jossa ratkaisevat työntekijän taidot, eivät vuosien saatossa vyölle kerätyt meriitit. Autoritäärisen johtamisen ei tosin koeta olevan merkittävä ongelma journalistisissa ammateissa (Jyrkiäinen 2007, 31), mutta tilanne saattaa huonontua tekniikan edelleen kehittyessä.

Lopuksi on myös tarpeen pohtia, kauanko ammattimaisia tv-journalisteja tarvitaan. Kansalaisjournalismi blogeineen ja nettivideoineen haastaa avoimesti institutionaalisen ja ammattimaisen journalismin. Lisäksi kansalaisjournalismi haastaa valtavirtajournalismin oikeuden määrittää, mikä on uutisarvoista (Välvärrönen 2009, 83). Perinteisesti journalismi on määritelty median julkaiseman aineiston kautta – toimittajat on nähty portinvartijoina, jotka päästävät yleisön tiedon äärelle. Nettivideoiden tekijät ja bloggaajat, joiden aktiivisuus aineiston keräämisessä ja tiettyyn aihepiiriin keskittymisessä voi ylittää perinteisen median tietomäärän moninkertaisesti, haastavat toimittajien ammattikunnan kaappaamalla ammattikunnan tiedonkeruu- ja julkaisumenetelmät omaan käyttöönsä (Välvärrönen 2009, 84). Tämä pätee myös tv-journalismiin. On mahdollista, että mikäli tämä kehityskulku jatkuu, journalismi julkisen viestinnän lajina laventuu yhden ammattiryhmän ja tiettyjen organisaatioiden etuoikeudesta julkiseksi hyödykkeeksi (Välvärrönen 2009, 87).

3 JATKUVA KESKENERÄISYYS JA RAILAWAY

Opinnäytetyön produktio-osana kuvattiin *RailAway 3 Bulgaria* -nimisen matkailuohjelman pilottijakson. Tyyliään ohjelma sopii hyvin ensimmäisessä luvussa kuvailtujen ohjelmatyyppeiden sekaan - myös *RailAway 3 Bulgaria* sekoittaa *Madventuresin* lailla viihteellisiä elementtejä journalistiseen aineistoon ja edustaa näin ollen varsin tyypillistä nykypäivän journalistista tv-tuotantoa.

3.1 RailAwayn historia

RailAway-matkailuohjelma syntyi ideatasolla vuonna 2006 ollessani suorittamassa asepalvelusta Sodankylän Jääkäriprikaatissa. Otin jo tuolloin yhteyttä idean tiimoilta *Madventures*-matkailuohjelmaa tuottaneen Gimmeyawallet-tuotantoyhtiö Riku Rantalaan saamatta koskaan vastausta. Siirtyessäni opiskelemaan journalismia Oulun seudun ammattikorkeakouluun vuonna 2007 ystävystyin Matias Partasen kanssa. Syksyllä 2008 nostin idean pöydälle ja aloimme muokata *RailAwayta* ideasta konseptiksi. Opiskelijatoverimme Terhi Tuovinen liittyi mukaan varsin pian.

Euroopan alueille suuntautuva reppumatkailu on jäänyt mediassa kaukomatkailun ja ekstremereissailun jalkoihin. Tätä puutetta *RailAwaylla* lähdettiin paikkaamaan. Tarkoituksemme oli myös osoittaa, että saadakseen upeita kokemuksia matkaajan ei tarvitse suunnata sademetsään ahmimaan toukkia. Läheltäkin löytyy vaikka ja mitä, kunhan malttaa pysähtyä ja tutustua paikallisiin ihmisiin. *RailAwayn* filosofia on mutkaton: se mikä on mahdollista meille, on mahdollista kenelle tahansa. Liikumme kentällä reissaajina, emme setelitukoilla tietään raivaavina televisiostarina.

Ensimmäistä *RailAwayta* työstiin Oamkin opettaja Tomi Tuikkalan johdolla talven 2008–2009 ajan ja huhtikuussa 2009 tehtiin ensimmäinen kuvausmatka Latviaan. Neljä vuorokautta kestänyt kuvausmatka toimi lähinnä oppireissuna siitä, miten ulkomailla tehdään tuotantoja ja millaisia haasteita ulkomaanreportteri reissuillaan kohtaa. Juttuaiheina olivat lentokoneiden hautausmaa Riian lentokentän ulkopuolella, venäläisten ja virolaisten kireät välit

pääkaupungissa sekä Riian yöelämä. Vaikka monet asiat olivat hakusessa, ensimmäisessä pilotissa oli jo paljon elementtejä, jotka muodostuisivat ohjelman tunnusmerkeiksi: paikallisten runsas ruutuaika, yhteiskunnallisten kysymysten esiinnosto ja realistinen tyyli (tarkoittaen sitä, että me todella teimme asiat niin kuin ruudussa väitimme).

Myöhemmin keväällä kotimaassa tehdyn lisäkuvauspäivän jälkeen editoin kuvaamastamme materiaalista 20 minuuttia kestävän pilottijakson. Pilotti lähetettiin Gimmeyawallet-tuotantoyhtiölle, jonka tuottajana edelleen toimiva Rantala antoi jaksosta palautteen. Mitään ei luvattu, mutta kiinnostuneita oltiin – niinpä aloimme työskennellä pikavauhtia syksyllä kuvattavan kakkospilotin parissa (tuo samainen pilotti oli myös projektiopintojen suorituksemme OAMK:ssa). Kohdemaaksi valittiin Romania ja kuvausajankohdaksi loka–marraskuu. Koska edellistä demoamme oli luonnehdittu harmaaksi ja henkilöhahmojamme kehittymättömiksi, kiinnitimme niihin paljon huomiota käsikirjoitusvaiheessa. Tällä kertaa käsikirjoitus tehtiin äärimmäisen tarkaksi.

Itse matka ei valitettavasti sujunut ennakkosuunnitelmien mukaisesti. Tuovinen ja Partanen matkustivat Romaniaan suoraan Slovakiassa pidetyltä intensiiviseltä dokumenttikurssilta ja kärsivät matkaväsymyksestä. Minun ja Tuovisen henkilökemiat olivat osoittaneet epäterveitä oireita syksyn mittaan ja tien päällä peistä taitettiin useammastakin asiasta. Ryhmäkemian huonon toimivuuden lisäksi törmäsimme lukuisiin käytännön ongelmiin, jotka estivät käsikirjoituksen noudattamisen. Lopullisen naulan arkkuun löi sairastumistapaus, joka kahlitsi Tuovisen ja Partasen karanteeniin brasovilaiseen sairaalaan sikainfluenssaepäilyn vuoksi. Sairastapauksen takia puolet suunnitelluista kuvauksista jäivät tekemättä. Ehdimme kuitenkin syödä vatsalaukkukeittoa, yöpyä kummitustalossa ja vierailla Draculan linnassa.

Pilotti päätettiin vastoinikäymisistä huolimatta kuitenkin tehdä editissä loppuun, sillä ryhmän mielestä käyttökelpoista materiaalia oli riittävästi. Jakson editoimisen aikana Tuovisen ja minun välit kiristyivät siihen pisteeseen, että Tuovinen erosi ryhmästä. Tilannetta ei parantanut se, että Romania-demo sai varsin ristiriitaisen vastaanoton. Monien mielestä vaakakuppi oli notkahtanut liikaa *Madventuresin* suuntaan eikä jakso oikeastaan kertonut niinkään Romaniasta vaan minusta ja Tuovisesta. Gimmeyawalletkin perääntyi aiemmin hahmotelluista linjoista (eräässä vaiheessa Rantala pohdiskeli, josko he voisivat siirtyä pysyvästi

tuottajanpallille ja antaa "uuden sukupolven" astua näyttämölle) eikä ollut enää kiinnostunut projektista, vaikka Rantala suosittelikin pilotin esittelemistä eri tuotantoyhtiöille. Sitä emme kuitenkaan enää voineet tehdä, sillä Tuovinen ei ollut ryhmässä mukana.

Päätimme kuitenkin Partasen kanssa jatkaa ja tehdä kolmannen pilotin opinnäytetyön produktio-osana. Vaikka ohjaavat opettajat ja Rantala olivatkin yksimielisiä siitä, että naisjuontaja olisi *RailAwaylle* pakollinen elementti, päädyimme juontajavalinnassamme mediatuottajaopiskelija Keijo Lahtiseen tämän leppoisen ruutukarisman ja mutkattoman luonteen vuoksi. Visuaaliseen puoleen panostettiin entistä enemmän – tällä kertaa *RailAway* kuvattaisiin kokonaan teräväpiirtona Canonin järjestelmäkameratekniikkaa hyödyntäen. Onnistuimme myös löytämään erinomaisen fikserin ⁴, Cvetan Savovin, Sofiasta. Ennakkosuunnittelu ja käsikirjoittaminen jäivät kuitenkin hyvin vähälle huomiolle työharjoitteluni vuoksi ja rehellisesti sanottuna reissuun lähtiessä hirvitti melko paljon.

Huoli oli onneksi turha, sillä koko kuvausreissun ajan kaikki kävi kuin tanssi. Kaikki juttuideat (paitsi vuorikiipeily) toteutuivat ja vieläpä poikkeuksellisen hyvin. Henki oli erinomainen, materiaali laadukasta ja tunnelma koko matkan erittäin positiivinen. Tutustuimme romanislummiin, äärikaupalliseen Mustanmeren rannikkoon, pääkaupunkiin ja pieneen vuoristokylään. Kolmen viikon kuvausmatkan päätteeksi palasimme Suomeen, missä kulutimme useita kuukausia jälkitöiden tekemiseen. Opintojeni venymisestä huolimatta ratkaisu osoittautui onnistuneeksi – *RailAway 3* keräsi erittäin hyvän vastaanoton paitsi ohjaavilta opettajilta, myös yleisöltä: tähän mennessä *RailAwayn* klippejä on katsottu tuhansia kertoja eri internet-sivuilla.

Myös lopullinen tavoite saavutettiin, kun kesäkuussa 2011 Susamuru-tuotantoyhtiö otti *RailAwayn* siipiensä alle. Tällä hetkellä ohjelmaa yritetään kaupata Neloselle.

⁴ Fikserillä tarkoitetaan ulkomaankomennuksella olevan toimittajan yleisapumiestä, joka tuntee paikallisen kulttuurin sekä kielet ja auttaa käytännön järjestelyissä.

3.2. Miksi aiemmat demot epäonnistuivat?

RailAway 1 Latvia ja *RailAway 2 Romania* eroavat laadullisesti merkittävästi *RailAway 3 Bulgariasta*. Vaikka osa eroavaisuuksista selittyikin sillä, että opimme jatkuvasti paremmiksi ohjelmantekijöiksi pitkäjänteisen työnteon myötä, uskon asiaan liittyvän muutakin. Erityisen havainnollisesti tekemisen ongelmakohdat näkyvät *RailAway 2:n* kohdalla - mikä on sinänsä kummallista, sillä kakkospilotti oli kaikista tekemistämme demoista parhaiten suunniteltu. Jälkikäteen tarkasteltuna se on kuitenkin jopa huonompi kuin *RailAway 1*, joka tehtiin täysin kokemattomana ja neljän vuorokauden aikaraamissa, kun *RailAway 2:n* tekemiseen meni sentään 10 päivää. Syyksi voi osoittaa sairastumistapausta, ryhmäkemian toimimattomuutta ja muita pienempiä elementtejä, mutta itse uskon kaiken takana olevan jotain perustavanlaatuisempaa. *RailAway 2* on niin huono kuin se on siksi, että sitä suunniteltiin liikaa.

RailAway 2:n kohdalla arvelimme ratkaisun parempaan ohjelmantekemiseen piilevän entistä tarkemmassa ja erityisesti henkilöahmoja huomioivassa käsikirjoittamisessa. Niinpä selvitimme kohteet äärimmäisen huolellisesti etukäteen ja suunnittelimme niihin hyvin tarkat näkökulmat, jotka olivat usein hyvin viihteellisiä. Tämä johtui yksinkertaisesti siitä, että koska meillä ei ollut etukätestietoa paikan "todellisesta luonteesta" (joka mielestäni selviää vasta kohteessa vierailemisen jälkeen), jouduimme kehittämään varsin keinotekoisiaakin juonenkäänteitä – siis sellaisia, joita Suomesta käsin oli ylipäättään mahdollista tehdä.

Myös tien päällä pidimme härkäpäisesti kiinni käsikirjoituksestamme. Pieniä muutoksia toki tehtiin, mutta silti noudatimme käsikirjoitusta niin orjallisesti kuin mahdollista. Jätimme harmittavan vähälle huomiolle paikalliset kontaktit, koska emme ajatelleet tarvitsevamme niitä. Vaikka monet ennalta suunnitellut jutut eivät alkuunkaan toimineet, toteutimme ne silti vaihtelevin tuloksin. Myös matkan päällä kohdatut ilmiöt jäivät yleensä tallentamatta muistikorteille, koska emme mielessämme löytäneet niille sopivaa paikkaa ohjelmasta. Lisäksi minulla kului paljon aikaa sen tuskailemiseen, miten ylipäättään koko paketti saataisiin pidetyksi kasassa jatkuvasti muuttuvissa olosuhteissa.

Perimmäinen ongelma oli siis se, että kun tuijotimme liikaa käsikirjoitusta, tulimme sokeiksi ympäröivälle maailmalle. Sen sijaan, että olisimme itse yrittäneet taivuttaa ohjelmaamme kuvaamaan mahdollisimman hyvin vallitsevaa todellisuutta, yritimme taivuttaa maailman vastaamaan mahdollisimman hyvin käsikirjoitukseen rakennettua keinotekoista todellisuutta. Emme olleet valmiina jatkuvaan muutokseen, vaan yritimme härkäpäisesti pysyä suunnitelmassamme kiinni. Tämän takia jopa *RailAway 1* onnistui tietyllä tapaa paremmin kuin *RailAway 2*, koska ensipilotin aikana olimme myös liikenteessä hyvin vapaamuotoisen suunnitelman kanssa.

3.3 RailAway 3:n onnistuminen

RailAway 3 oli kaikilla mittareilla mitattuna selvästi onnistunein demomme – niin kuvituksensa, sisältönsä, tunnelmansa kuin viihdyttävyytensä puolesta. Meni pitkään, ennen kuin aloimme hahmottaa, mistä moinen onnistuminen oikein johtui. Aluksi arvelimme että tällä kertaa meillä vain kävi hyvä tuuri ja ryhmäkemia pelasi. Nämä aspektit tulee toki ottaa huomioon, mutta pääasiallisen syyn uskovien olevan sopeutumisen jatkuvaan muutokseen.

Ennakkoluuloton, muutosvalmis asenne näkyi jo esituotannon aikana. Päätimme edellisistä demoista poiketen käyttää kuvauskalustona DV- ja P2-kameroiden sijaan Canonin 5D Mark II -järjestelmäkameraa. Kaluston vaihtoon liittyi monia riskejä. 5D:tä ei ollut aiemmin (ainakaan tietääksemme) juuri käytetty matkailuohjelman tuotannossa ja kameran kenttäkestävyys oli arvoitus – etenkin objektiivien vaihto mahdollisesti pölyisissä ja hiekkaisissa olosuhteissa tuntui arveluttavalta. Lisäksi äänitystekniikan sovittaminen pääasiassa valokuvaukseen tarkoitettuun kamerarunkoon vaati Partaselta paljon omatoimista selvitystyötä. Lisäksi meitä huolestutti DV-kamerasta luopuminen, sillä jouduimme ottamaan mukaan paljon muistikortteja, ulkoisen kovalevyn ja kannettavan tietokoneen – kaikki katoamis-, varkaus-, ja hajoamisherkkiä laitteita.

Ennakkoluuloton suhtautuminen uuteen tekniikkaan oli kuitenkin yksi *RailAwayn* merkittävimmistä innovaatioista, sillä valokuvauksellisten ja elokuvallisten konventioiden käyttäminen muuten varsin matalalla budjetilla toteutetussa ohjelmassa antoi *RailAwaylle* tuoreen ja omaleimaisen ulkonäön.

Kevyellä mutta hyvää jälkeä tekevällä kalustolla kykenimme täysin uudenlaiseen toteutukseen.

Tärkein onnistumisen elementti oli erilainen tapa käsikirjoittaa ja noudattaa käsikirjoitusta. Esituotantovaiheessa etsin kiinnostavia aiheita ja näkökulmia, mutta missään vaiheessa käsikirjoitus ei ollut kovin yksityiskohtainen. Hahmottelin toki kohtaukset repliikkejä myöten, mutta aiempiin demoihin verrattuna käsikirjoitus oli hyvin viitteellinen – sen ideana oli toimia lähinnä demon punaisena lankana, ei orjallisesti noudatettavana ohjenuorana. Ratkaisu osoittautui kentällä erittäin onnistuneeksi: kun emme olleet käsikirjoittaneet jaksoa tukkoon, pystyimme reagoimaan nopeasti uusiin juttuaiheisiin ja muuttuviin olosuhteisiin. Esimerkiksi *RailAway 2:ssa* törmäsimme toistuvasti ongelmaan, jossa olimme rakentaneet jakson kulkemaan tiettyä käännettä kohti ja käännekohdan epäonnistuessa jouduimme joko keksimään tarinan tyhjästä tai tekemään jutun huonosta aiheesta (kuvaavaa on se, että pilotin mielestäni onnistunein kohta, yö kummitustalossa, on puhtaasti improvisoitu korvike vuorikiipeilyjutulle).

RailAway 3:ssa muokkasimme käsikirjoitusta jatkuvasti vastaamaan paremmin kohtaamiamme ilmiöitä. Repliikit rakennettiin paikan päällä lisäten niihin yksityiskohtia tekemistämme havainnoista. *RailAway 3:n* kohdalla tajusimme lopulta, että jos emme solmi langanpäitä liian tiukasti yhteen ja kasaamme lopullisen kokonaisuuden vasta leikkausvaiheessa, voimme reagoida tilanteisiin paljon tehokkaammin ja saada ne välittymään myös katsojalle aidommin. Uskalsimme myös hylätä toimimattomat ideat hyvin nopeasti ja rakentaa tilalle jotain uutta sekä toimivampaa. Emme vielä tuolloin tienneet moodimallijaottelusta, mutta arvioimme siitä huolimatta jokaisen kohtauksen tarinankerronnallisen, viihteellisen ja informatiivisen arvon – pyrimme siihen, että kyseiset elementit olisivat jakson sisällä tasapainossa. Dynaaminen tekotapa näkyi myös paikallisten runsaan avun käytössä. Opaskirjat tapaavat esitellä esimerkiksi suurkaupungeista ne perinteiset kirkot ja museot, joten annoimme koko Sofia-osion fikserimme haltuun – hän veisi meidät hyväksi näkemiinsä kohteisiin ja me seuraisimme perässä dokumentoiden näkemäämme. Ratkaisu osoittautui erittäin toimivaksi.

Pieni mutta tärkeä asia dynaamisessa tekotavassa liittyä ryhmän kokoon ja keskinäisiin suhteisiin. Vaikka tekijätiimimme tunsi toisensa jo ennen kuvausmatkalle lähtöä, vietimme esituotannon aikana paljon aikaa yhdessä – muutenkin kuin käsikirjoitusta ja kameraharjoituksia tehden. Halusimme tuntea toisemme hyvin, jotta voisimme luottaa toisiimme tiukoissa paikoissa ja jotta minun sekä Lahtisen toveruuteen perustuva esiintymiskemia toimisi kameran edessä. Rakensimme keskenämme niin vankan luottamuksen, että kykenimme keskustelemaan kaikista kohtaamistamme vaikeuksista ja pitkällä matkalla syntyvistä negatiivisista tunneiloista. Vaikka olen alusta asti ollut *RailAwayn* henkinen johtaja ja toimin matkallakin tavallisimmin matkanjohtajana pidemmän matkustuskokemukseni vuoksi, minkäänlaista autoritääristä johtamista ei yksinkertaisesti tarvittu.

4 Ammattitoimittaja hallitsee keskeneräisyyden

RailAwayn parissa tekemäni havainnot jatkuvasta keskeneräisyydestä vaikuttaisivat tutkimukseni perusteella pitävän paikkansa myös laajemmassa mittakaavassa. Nykyajan tv-journalisti elää tietoyhteiskunnan alati muuttuvissa olosuhteissa. Tv-toimittajan tulee viedä sisältöjään entistä viihteellisempään suuntaan saadakseen näkyvyyttä suuressa mediatulvassa, mutta samalla hänen tulee varoa, ettei varsinainen asiasisältö huku viihteellisten elementtien alle. Työssä täytyy ottaa entistä useammin huomioon kaupalliset tavoitteet journalististen periaatteiden sijaan mutta samalla myös huolehtia siitä, etteivät pelkästään helposti popularisoitavissa olevat aiheet muodosta pääosaa journalistisista sisällöistä. Tv-journalistin tulee pysyä jatkuvasti selvillä viimeisimmästä teknisestä kehityksestä, mikä toisaalta tekee työstä mielekästä jatkuvan uuden oppimisen myötä mutta asettaa myös samalla entistä suurempia osaamispaineita työntekijälle.

Kirjallisuuden ja tutkimusten perusteella toimittajat tunnistavat nämä muutokset työssään ja suhtautuvat niihin vaihtelevalla tavalla. Jatkuvan keskeneräisyyden mukanaan tuoma stressi, kiire ja yksittäiseen juttuun käytettävän ajan väheneminen koetaan selkeästi ongelmallisina. Työtehtävät lisääntyvät ja monipuolistuvat, mihin suhtaudutaan kaksijakoisesti: toisaalta on miellyttävää, että työtehtävät vaihtelevat ja työntekijä joutuu opettelemaan uutta, toisaalta jatkuva muutos vie paljon aikaa ajattelutyöltä ja työntekijöiden väliseltä dialogilta. Työssä on entistä enemmän häiriötekijöitä (kuten sähköpostit ja puhelut) eikä johdon koeta aina olevan riittävän dynaaminen reagoimaan jatkuvasti muuttuvaan maailmaan. Lisäksi koko toimittajien ammattikunta saattaa muuttua tarpeettomaksi journalismin muuttuessa etuoikeudesta julkiseksi hyödykkeeksi.

Esittelen muutamia *RailAwayn* tekemisestä ja tutkimuksesta löytämiäni ratkaisuja jatkuvasti muutoksessa olevaan maailmaan. Isojen, jäykkiä rakenteita tulee välttää ja asettaa journalistit toimimaan pienissä asiantuntijaryhmissä, joka pitää itse mahdollisimman suuren osan langoista käsissään. Tätä havaintoa tukee se, että toimitusorganisaation yhteistyötä haluaisi parantaa yli puolet journalisteista (Jyrkiäinen 2007, 33). Kun vastualueet jaetaan mahdollisimman vähälle miehitykselle erityisosaamisen mukaan, on esimerkiksi kuvaajan helppo pitää yllä omaa tietotasoaan ja päivittää jatkuvasti kalustoa sekä osaamistaan. Jatkuva

kouluttautuminen koetaan tärkeäksi myös journalistien keskuudessa – yli puolet journalisteista kaipaa koulutusmahdollisuuksien parantamista (Jyrkiäinen 2007, 33).

Käsikirjoitusta luotaessa ja kentällä toimiessa kannattaa olla alati valmiina muuttamaan suunnitelmaa ja luottaa mahdollisimman paljon fiksureiden apuun, koska paikalliset tuntevat paikalliset olosuhteet parhaiten. Aikatauluihin tulee jättää liikkumavaraa eikä tuotantosuunnitelmia kannata kirjoittaa umpeen, sillä etenkin matkailujournalismissa olosuhteet saattavat vaihtua hyvin nopeasti. Nopealla tilanteen mukaisella reagoinnilla pystytään kompensoimaan alati uhkaavaan aikapulaan, stressiin ja kiireeseen, jotkaa journalistit kokevat suurimpana ongelmana työssään (Jyrkiäinen 2007, 36). Kiireenkin keskellä tulisi pystyä pitämään huolta, etteivät viihteelliset elementit syö varsinaista asiasisältöä – jutun eri elementtejä tulee tarkastella niiden moodijaottelua tutkien ja huolehtia, ettei informaation moodi huku attraktion ja tarinankerronnan moodien alle.

Ryhmän sisäinen kemia on äärimmäisen tärkeä pitää hyvässä kunnossa. Ihmisten tulee luottaa toisiinsa ja pystyä keskustelemaan asioista rakentavasti tilanteesta riippumatta. Toimittajat kaipaavat työhönsä lisää avointa vuoropuhelua, luottamista työntekijöiden ammattitaitoon ja kehityskeskusteluja (Jyrkiäinen 2007, 40). Autoritääriinen johtaminen saa väistyä kollegiaalisen johtamisen ja lujan ryhmähengen tieltä. Erityisesti palautteen antaminen tehdystä työstä on tärkeää – vajaa kaksi kolmasosaa journalisteista kaipaa tarkempaa juttujen jälkipuintia (Jyrkiäinen 2007, 33). Keskustelua ja arvostusta pidetään tärkeimpinä ratkaisukohtina journalistisissa töissä koettuihin ilmapiiriongelmiin (Jyrkiäinen 2007, 40). Itse päädyimme samaan havaintoon.

Toimittajat itse kaipaavat erityisesti monikanavaisiin tuotantoihin lisää henkilöstöresursseja laajempien kokonaisuuksien hallitsemiseksi (Jyrkiäinen 2007, 42), mutta toinen toimiva vaihtoehto voisi olla käyttää isojen ja hitaiden tuotantorakenteiden sijaan itsenäisesti toimivia pieniä asiantuntijaryhmiä, jotka pyrkivät käyttämään mahdollisimman tuoretta kalustoa. Tämä mahdollistaa selkeät työnkuvat, työn järkevän organisoinnin ja työn eri vaiheiden kunnollisen toteutuksen – asioita, joita toimittajat haluavat ratkaisumalleiksi työssä koettuihin ongelmiin (Jyrkiäinen 2007, 40). Tuotannoissa maailman pusertaminen käsikirjoituksen näköiseksi voisi hiljalleen vaihtua käsikirjoituksen muokkaamiseen tilanteen näköiseksi. Autoritääriinen

johtaminen vaihtuu kollegiaaliseksi, luottamukseen ja dialogiin perustuvaksi syväjohtamiseksi, jossa jokainen työntekijä pääsee ääneen ja saa arvostusta tekemästään työstä.

Nämä toimintatavat ovat luonnollisesti kaikkein paras matkailuohjelmien kaltaisissa tuotannoissa, mutta vastaavanlaista toimintamallia voisi kenties hyödyntää muillakin tv-journalismin saroilla – erityisesti nettilehtien videojournalismissa, jota tehdään pienillä henkilömäärillä, nopealla aikataululla ja kevyellä kalustolla. Luonnollisesti toimintatapoja on mahdollista soveltaa myös muiden journalististen ammattien kohdalla. Harmittavasti minun ei aiheen laajuuden vuoksi ollut mahdollista itse tutkia jatkuvaa keskeneräisyyttä printti- ja radiojournalismin aloilla. Mielenkiintoista olisi ollut myös pohtia, miten sosiaalisten medioiden kaltaiset palvelut vaikuttavat jatkuvan keskeneräisyyden tunteeseen.

Hieman ongelmalliseksi tutkimisen teki se, että jatkuvasta keskeneräisyydestä on kirjoitettu varsin vähän, koska havainto jatkuvasta keskeneräisyydestä on vielä niin tuore. Niinpä jouduin etsimään kirjallisuudesta ja tutkimuksesta havaintoja, joiden voidaan mieltää liittyvän jatkuvaan keskeneräisyyteen. Tämän vuoksi minulta saattoi hyvinkin jäädä pois jotain olennaista. Myös rajaaminen oli hieman hankalaa: periaatteessa tietoyhteiskunnan jatkuva keskeneräisyys ulottuu lähes kaikkiin elämän osa-alueisiin.

Jatkuva keskeneräisyys vaikuttaisi kuitenkin olevan todellinen, vallitseva asiantila, joka journalistin tulee kääntää hyödykseen. Toivon, että näistä havainnoista on apua tuossa prosessissa. Mahdollistahan on, että kymmenen vuoden kuluttua kaikki kirjoittamani on hyödytöntä. Sellainen on jatkuvasti keskeneräisen maailman luonne.

LÄHTEET

Aslama, M. 2005. Tietoisku, tarina vai nähtävyys? Suomalaisen televisiojournalismin moodeista. Tiedotustutkimus 4-5/2005. Tampere: Tiedotusopillinen yhdistys.

Blom R, Melin H. ja Pyöriä P. 2001. Tietotyö ja työelämän muutos. Palkkatyön arki tietoyhteiskunnassa. Helsinki: Gaudeamus.

Heiskala, Risto. 1996. Kohti keinotekoista yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus.

Heiskanen T, Leinonen M, Järvensivu A, Aho S. 2008. Kohti uutta työelämää? Tutkimuksen näköala työelämän kehitykseen. Tampere: Tampere University Press.

Huovila, T. 2004. Toimittaja – tiedon etsijä ja vaikuttaja. Helsinki: WSOY / Oppimateriaalit.

Jyrkiäinen, J. 2008. Journalistit muuttuvassa mediassa. Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö, Tampereen yliopisto. Hakupäivä 4.11.2011.
<http://tampub.uta.fi/tiedotusoppi/978-951-44-7385-2.pdf>

Järvinen, A. 2011. 06: Euroopan vakau(tu)smekanismi. Hakupäivä 2.11.2011.
(<http://www.youtube.com/user/SamaVene#p/a/u/1/u7BYfHqsX3c>)

Leikola M., Markkinointiviestinnän Toimistojen Liitto MTL. Tuotesijoittelu. Hakupäivä 7.11.2011. <http://www.mtl.fi/tuotesijoittelu>

Mediaviikon toimitus 2005. Professori Luostarinen: journalismissa tarinat ja tunne korvanneet tietoa ja analyysia. Hakupäivä 7.11.2011. <http://mediaviikko.fi/kaikki/uutinen/professori-luostarinen-journalismissa-tunne-ja-tarinat-korvanneet-tietoa-ja-analyysia.html?p1619=3&p1543=82>

Partanen, M. 2011. Matkapassista Madventuresiin. Matkailuohjelman journalistiset moodit. Opinnäytetyö. Oulun Seudun Ammattikorkeakoulu.

Raittila, P. 2008. Jokelan koulusurmat mediassa. Tampere: Tampereen yliopisto, journalismin tutkimusyksikkö. Hakupäivä 14.11.2011.

http://yle.fi/tvuutiset/uutiset/upics/jokelan_koulusurmat_mediassa.pdf

Rytikangas, I. 2008. Tehokas ajankäyttö. Vähemmän stressiä, enemmän tuloksia. Ajankäytön ja elämänhallinnan käsikirja. Helsinki: Kauppakamarin kustannus.

Sitra. 1998. Elämänlaatu, osaaminen ja kilpailukyky. Tietoyhteiskunnan strategisen kehittämisen lähtökohdat ja päämäärät. Helsinki: Suomen itsenäisyyden juhlarahaston julkaisusarja.

Väliverreronen, Esa. 2009. Journalismi murroksessa. Helsinki: Gaudeamus.

Uusi Suomi. 2009. K-ryhmä hylkäsi Madventuresin - kannibalismi oli liikaa. Hakupäivä 7.11.2011. <http://www.uusisuomi.fi/kotimaa/65719-k-ryhma-hylkasi-madventuresin-kannibalismi-oli-liikaa>.